

УДК 336.531.2

М.М. ВАКУЛИЧ, аспірант
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ

У статті розглядається організаційно-економічний механізм державного регулювання інвестиційного клімату, пропонуються заходи структурної політики, спрямовані на підвищення ефективності управління інвестиційним кліматом в економіці України.

Ключові слова: інвестиційний клімат, управління, механізм, модель.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Проблема досягнення стійкого зростання економіки України вимагає активізації інноваційно-інвестиційних процесів, переорієнтації з поточного управління і регулювання на довгострокове стратегічне планування. Як зазначають вчені: «Глобалізація, яка стала однією з визначальних характеристик світової економіки XXI століття, поставила перед урядами держав проблему пошуку нових форм і методів адаптації національного економічного та політико-правового середовища до сучасних вимог здійснення міжнародних економічних відносин» [1, с. 32].

Як свідчить вітчизняна практика, розробка стратегій розвитку окремих видів і сфер діяльності не забезпечує їх збалансованості за ресурсами, часом, пріоритетами. Тому необхідно розробити комплексний механізм інформаційного забезпечення системи управління інвестиційним кліматом в економіці України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення досліджуваної проблеми і на які спирається автор. Питання державного регулювання інвестиційного клімату України та пошуку шляхів його вдосконалення вивчали такі вчені-економісти, як: Л. Газуда, Г. Іваницька, Г. Мацибора, О. Рогач, Г. Спаський, Ю. Хвесик, Г. Черевко [2–7].

Проблеми формування дійового механізму державного регулювання інвестиційного клімату відображено у працях вітчизняних вчених: В. Амітана, С. Скімова, Г. Козаченка, В. Мамотова, В. Лотош, О. Пирогова, С. Писаренка, О. Удалих та ін. [5, с. 59–61; 6, с. 94–100; 8, с. 68–81].

Аналіз зазначених джерел свідчить про те, що низка питань, пов'язаних із формуванням механізму державного регулювання інвестиційного клімату економіки України залишаються невирішеними: у науковій літературі присутнє широке різноманіття точок зору відносно конкретного змісту інформаційної бази такого дослідження.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячено статтю. В Україні проблеми інтенсифікації інвестиційних процесів неодноразово ставали предметом наукових пошуків, які здебільшого стосувалися дослідження макроекономічних факторів інвестиційного клімату, розробки інструментів залучення іноземних інвестицій, аналізу окремих аспектів інвестиційних процесів на загальнодержавному рівні.

Незважаючи на значну кількість досліджень, наукових праць та публікацій вітчизняних та зарубіжних учених із проблеми створення нормативної бази, завдання реалізації системного підходу до управління інвестиційним кліматом економіки України залишається актуаль-

ним. Існує необхідність подальших практичних досліджень у цьому напрямі.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є створення організаційно-економічного механізму державного регулювання інвестиційним кліматом економіки України.

Для досягнення мети наукового дослідження вирішуються такі завдання:

1) формується схема управління інноваційним розвитком національної економіки на основі концепції управління інвестиційним кліматом;

2) створюється «дерево цілей» стратегічного розвитку України;

3) формується організаційно-економічний механізм державного регулювання інвестиційного клімату.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Сучасній світовій економіці притаманні перш за все зростання уваги до питань ефективності ведення бізнесу в умовах глобалізації фінансових ринків, лібералізації руху капіталу [1, с. 82]. В управлінні інвестиційним кліматом в економіці України значну роль відіграє держава. Державна інвестиційна політика являє собою комплекс економічних, організаційно-правових та інших заходів держави, спрямованих на залучення, розподіл і перерозподіл фінансових ресурсів для забезпечення техніко-технологічної та організаційної бази виробництва з метою отримання конкурентоспроможної продукції [4, с. 122]. Для ефективного функціонування інвестиційної політики та комплексного механізму управління інвестиційним кліматом розроблено організаційно-економічний механізм здійснення інвестиційних процесів в економіці України, який передбачає набір складових інвестиційної політики (суб'єкти, об'єкти, ринки, важелі, інструменти, методи та ін.), кожна з яких безпосередньо впливає на формування інвестиційного клімату держави.

Роль держави як суб'єкта управління об'єктивно потребує чіткого встановлення повноважень, прав, обов'язків відповідних органів державної влади. Основні

засади формування інвестиційного клімату базуються на трьох основних складових, що включають правове, наукове та фінансове забезпечення.

Механізм забезпечення управління інвестиційним кліматом в економіці України включає економічні, організаційно-правові та соціальні заходи держави щодо формування середовища для стратегічного розвитку інвестиційного клімату за умови державної фінансової підтримки, яка реалізується в процесі формування правового, фінансового та наукового сприяння розвитку економіки. Організаційно-економічний механізм державного регулювання інвестиційного клімату наведено на рис. 1. Він є сукупністю принципів, форм і методів з відповідними інституційними і організаційними структурами, що виконують функції, адекватні сучасному стану економіки України з активізації інвестиційного потенціалу з метою забезпечення стійкого економічного зростання.

Реалізація організаційно-економічного механізму державного регулювання інвестиційного клімату здійснюється на підставі використання принципів державного регулювання інвестиційного клімату [6, с. 95–96].

Реалізація механізму має на увазі визначення, аналіз і розробку напрямів, умов і методів регулювання інвестиційного клімату економіки України.

Напрямок регулювання залежить від сфер економіко-правового впливу на процес інвестування і містить у собі регулювання фондового ринку, регулювання участі інвесторів у приватизації, податкове, бюджетне і кредитне регулювання, а також проведення гнучкої амортизаційної політики. Різноманітність методів регулювання обумовлена широким спектром факторів, що впливають на динаміку та організацію інвестиційних процесів.

Процес державного регулювання інвестиційного клімату забезпечує наявність ряду умов, що включають у себе умови ринкового механізму, макроекономічні, екологічні, фінансові та політичні умови, умови мотивації, нормативно-

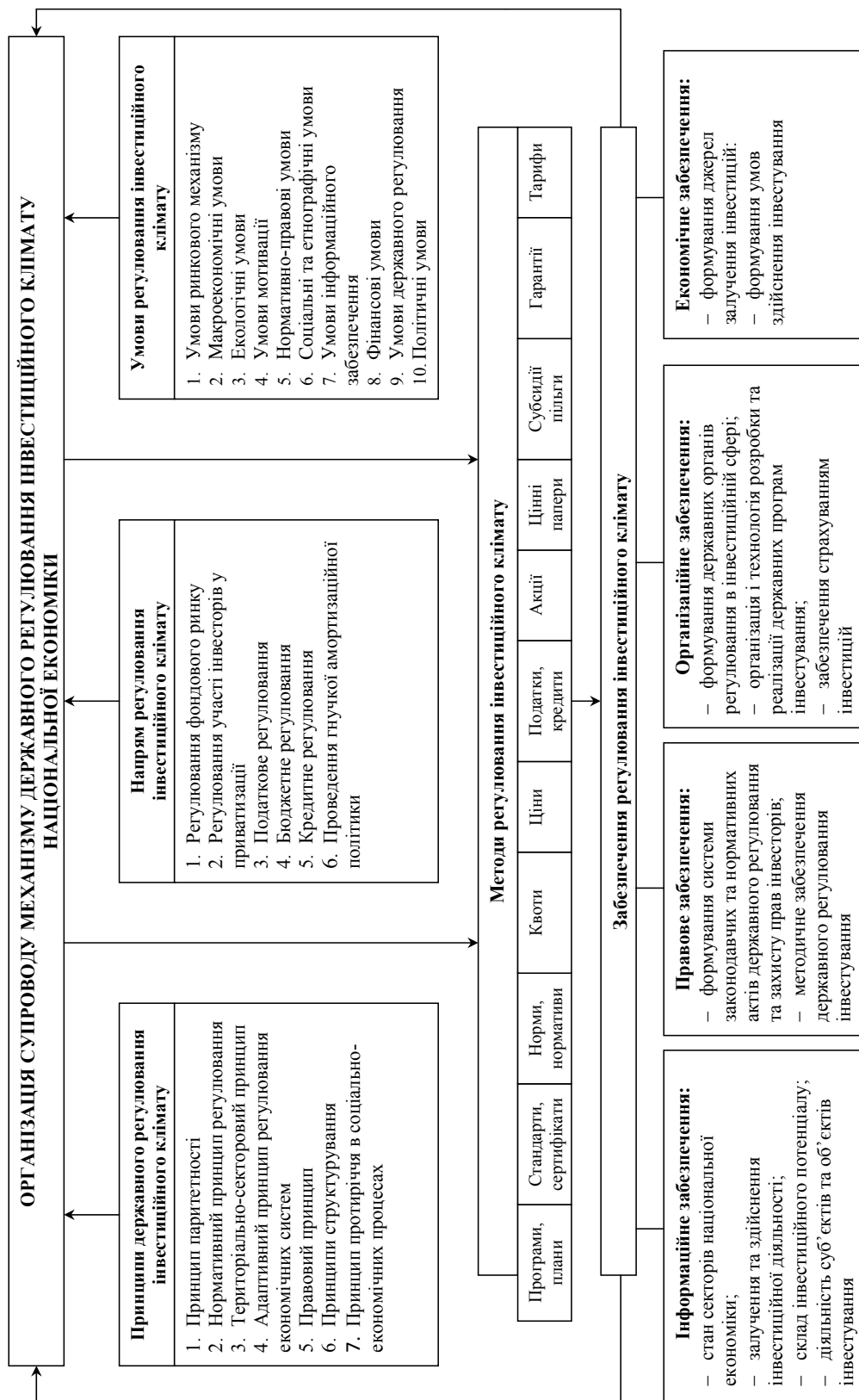

Рис 1. Організаційно-економічний механізм державного регулювання інвестиційного клімату

правові, соціальні та етнографічні умови, а також умови інформаційного забезпечення і державного стимулювання. Зважаючи на те, що пріоритети держави, інвестора та об'єкта інвестування не збігаються з причинами, що обумовлено різницею в підходах власників фінансових ресурсів і власників об'єктів інвестування до очікуваного ефекту, головним завданням на державному рівні управління інвестиційним кліматом в Україні є зближення зазначених пріоритетів використання ресурсів з національною концепцією розвитку.

На підставі проведеного дослідження розроблено організаційно-економічний

механізм планування залучення інвестицій та покращання інвестиційного клімату в економіці України [5, с. 59–61].

Важливим елементом удосконалення управління інвестиційним кліматом є розробка та проведення довгострокової інвестиційної стратегії, яка включає три невід'ємні складові, перша з яких базується на реалізації інноваційних досліджень, що включає також проведення фундаментальних і прикладних досліджень. Друга складова – це державне управління інноваційною діяльністю і удосконалення науково-технологічного та інноваційного забезпечення розвитку національної економіки (рис. 2).

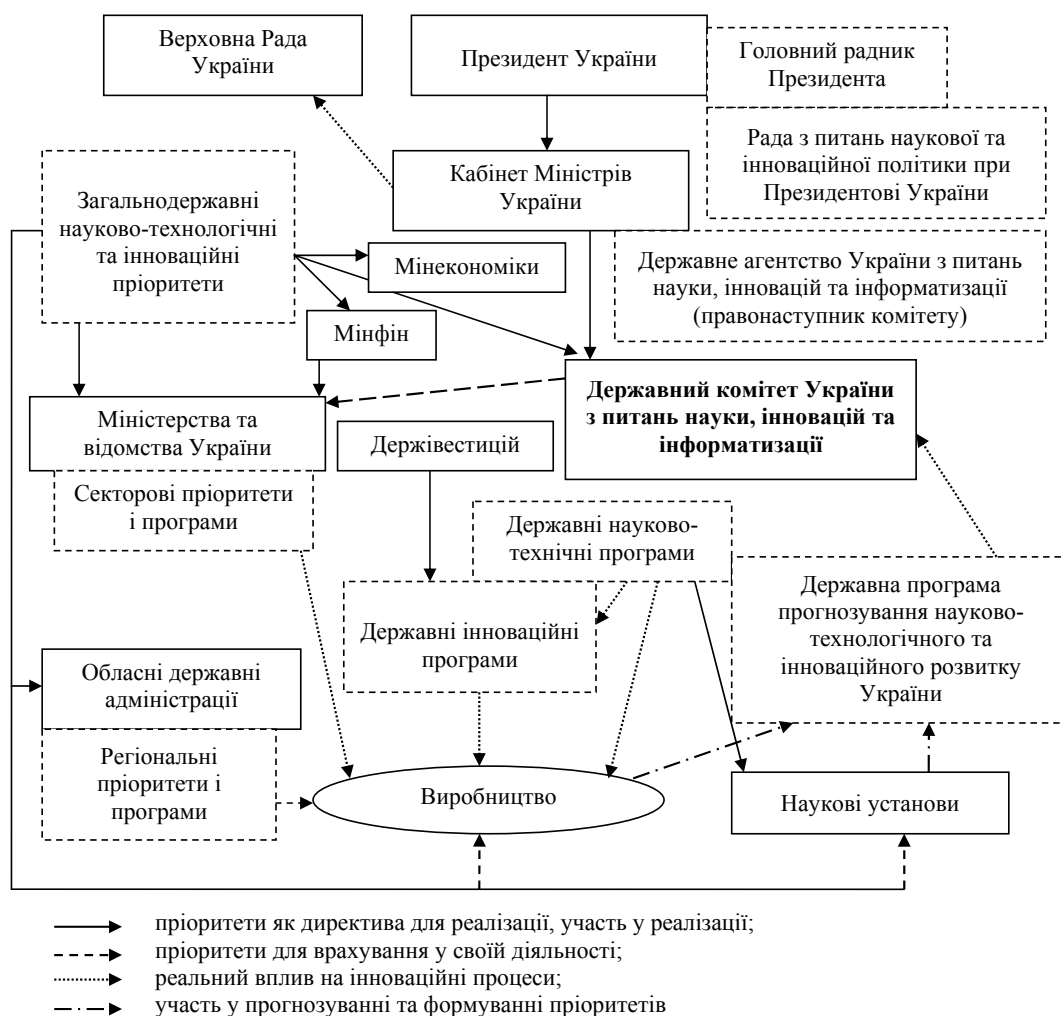

Рис. 2. Схема управління інноваційним розвитком національної економіки на основі концепції управління інвестиційним кліматом

В основу раціоналізованої схеми управління науково-технологічним та інноваційним розвитком покладено ідею побудови нової науково обґрунтованої системи державних пріоритетів і надання їм директивних функцій шляхом встановлення безпосередньої відповідальності всіх органів державної влади за їх ефективну реалізацію [7, с. 78]. Координуючу функцію в цій системі має взяти на себе Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації.

Формування інноваційної політики має починатися з організації аналітично-прогнозних досліджень, на основі яких готуються пропозиції щодо пріоритетних для України напрямів діяльності в цій сфері. Надані пропозиції аналізуються й уточнюються Радою з питань наукової та інноваційної політики при Президентові України, Держкомітетом (Агентством) України з питань науки та інноваційного розвитку, розглядаються Координаційною радою з проблем інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності економіки і виносяться Кабінетом Міністрів України на розгляд Верховної Ради України. Верховна Рада України визначає пріоритети та обсяги бюджетного фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності. Рішення про пріоритетні напрями інноваційної діяльності доводяться до відома всіх міністерств і відомств, місцевих органів влади, які повинні не тільки врахувати їх при визначенні своїх пріоритетів, але й нести пряму відповідальність за їх реалізацію в межах своєї компетенції. Державний комітет України з питань науки, інновацій та інформатизації організує міжнародне науково-технічне співробітництво, на конкурсних засадах формує державні інноваційні програми і після затвердження Кабінетом Міністрів України забезпечує їх фінансування та контролює хід виконання. Саме такі програми мають стати найдієвішим важелем реалізації державних пріоритетів у сфері управління інвестиційним кліматом [4, с. 124].

Третя складова стратегії визначає джерела фінансування інновацій, тобто

інвестиційну компоненту, яка включає в себе власні та залучені інвестиційні кошти, що забезпечують модернізацію та структурну перебудову виробничого потенціалу, ефективне освоєння науково-технічних розробок, утвердження на цій основі України як високотехнологічної та конкурентоспроможної держави.

Згідно з вищевикладеним необхідно визначити стратегічні цілі України, що передбачає створення «дерева цілей» стратегічного розвитку України (рис. 3).

Зазначимо найважливіші економічні зв'язки, які визначають організаційно-економічну концепцію управління інвестиційним кліматом в економіці України. Концепція включає набір складових з формування інвестиційно-інноваційної спрямованості економіки, інфраструктури інвестиційного ринку, перелік суб'єктів і об'єктів інвестування, напрямів та інструментів активізації інвестиційних процесів у економіці України.

Згідно з наведеною концепцією управління інвестиційним кліматом та визначеними основними параметрами формування інвестиційного клімату розробимо комплексну модель управління інвестиційним кліматом економіки держави (рис. 4). Програми стратегічного розвитку економіки України мають ґрунтуватися на ресурсному і трудовому потенціалах України та забезпечити сталий, високотехнологічний розвиток національної економіки.

Проаналізований досвід зарубіжних держав дозволив виокремити такі ключові напрями програм стратегічного розвитку та їх імплементації в Україні:

- 1) акценти на факторах фінансового потенціалу, зокрема, досягнення політичної і правової стабільності (досвід Росії);
- 2) інвестування на основі програмно-цільової орієнтації, стратегічної взаємодії наукового і промислового секторів (досвід Естонії);
- 3) забезпечення достатнього рівня фінансової безпеки (досвід Польщі);
- 4) стимулювання інноваційної моделі розвитку (досвід Угорщини);

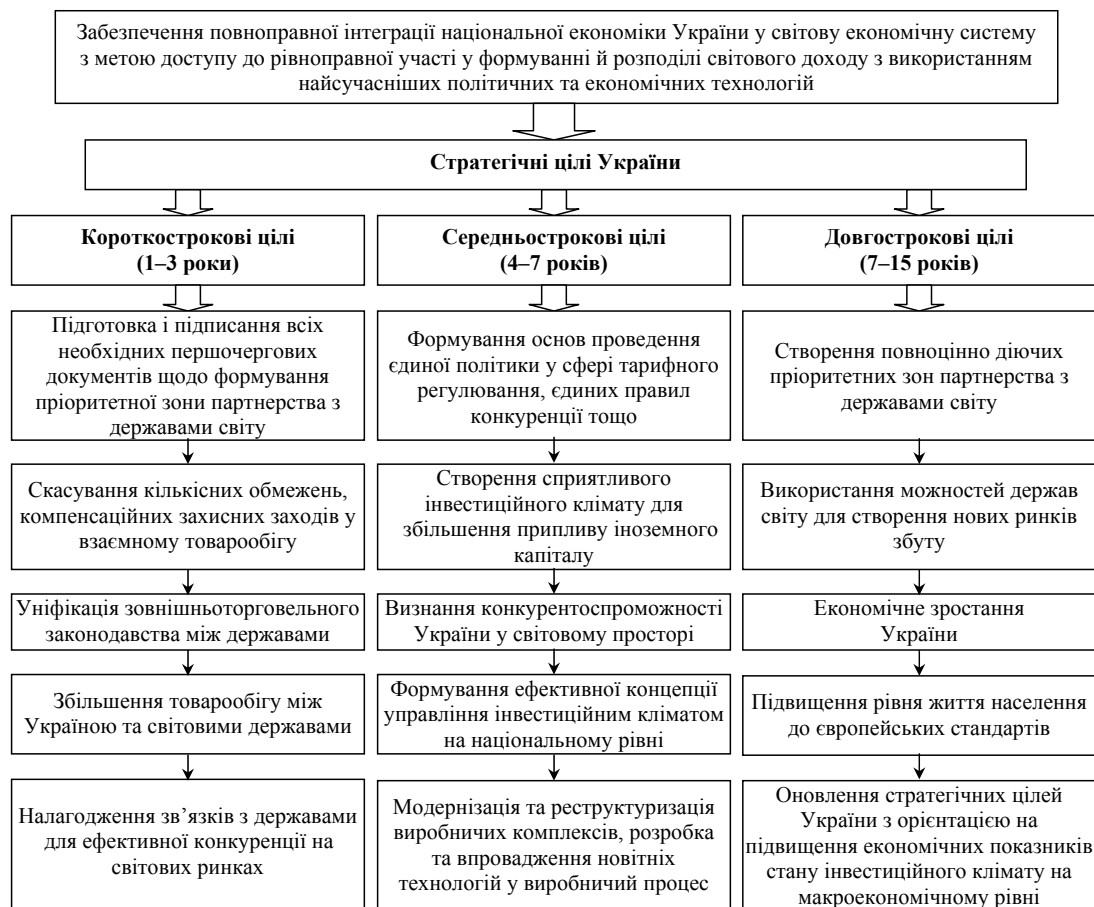

Рис. 3. Дерево стратегічних цілей України

5) сприяння розвитку інфраструктури, партнерства державного і приватного секторів (досвід Чехії, Словенії);

6) створення спеціалізованих інституцій зі стимулювання залучення інвестицій та оптимального використання потенційних фінансових можливостей (досвід Чехії, Естонії).

У поняттях першого рівня пріоритетне значення має інвестиційна діяльність. Як діалектична єдність процесів вкладання ресурсів і одержання потоку доходів у майбутньому інвестиційна діяльність може виникати і ефективно здійснюється на основі урівноваження інвестиційного попиту та інвестиційної пропозиції, тобто за допомогою концепції інвестиційного ринку.

Щодо інвестиційного процесу, то завдяки комплексному характеру він впливає не тільки на розвиток видів економіч-

ної діяльності, а й на економіку держави в цілому. Своєчасна і збалансована його реалізація в територіальному плані справляє стабілізуючий і стимулюючий вплив на розвиток і розміщення продуктивних сил держави. Інвестиційний процес має всі ознаки системи: у ньому завжди існує суб'єкт (інвестор), об'єкт (об'єкт інвестицій), зв'язок між ними (інвестування з метою одержання інвестиційного доходу) і середовище, у якому вони діють (інвестиційне середовище).

Виділення поняття інвестиційної діяльності на цьому рівні управління інвестиційним кліматом веде за собою введення понять, що характеризують учасників процесу і наочну сторону діяльності, – об'єкти і суб'єкти. Проте недостатність теоретичного дослідження такої категорії, як інвестиційна поведінка в системі економічних понять істотно знижує

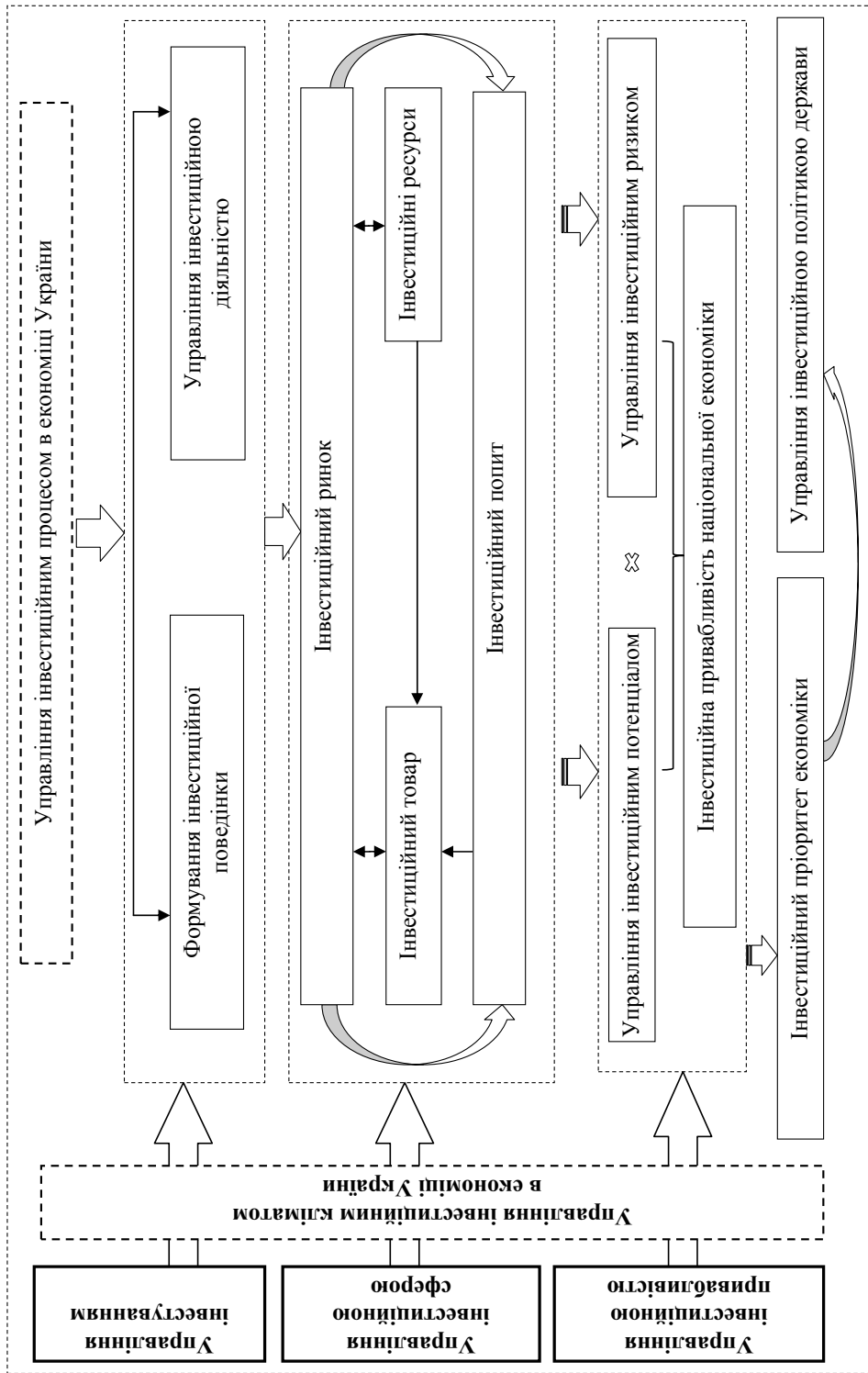

Рис. 4. Модель управління інвестиційним кліматом в економіці України

можливості пізнання і використання всього комплексу інвестиційних процесів.

У поняттях другого рівня головним чином відображається факт взаємодії і взаємозв'язку суб'єктів інвестиційної діяльності, які створюють цілісність, і володіють властивістю інтегративності. Це дає підставу уявити інвестиційну сферу як систему, інтегративність якої виявляється в тому, що тільки в умовах взаємодії учасників інвестиційного процесу створюються найважливіші передумови розширеного відтворення в державі. Інвестиційна діяльність здійснюється на інвестиційному ринку, де відбувається купівля-продаж специфічного товару, який приймає форму інвестиційних ресурсів або інвестиційних товарів.

Виділення поняття «інвестиційний потенціал» у рамках третього рівня дозволяє розглядати важливу властивість інвестиційної сфери, що виявляється в її здатності реалізувати можливості інвестиційних ресурсів.

Обґрунтованим є використання певної системи складових: інвестиційного ризику та інвестиційного потенціалу, які формують інвестиційний клімат секторів національної економіки. У свою чергу, інвестиційний потенціал економіки запропоновано оцінювати за такими напрямками: ресурсний, фінансово-економічний, зовнішньоекономічний, інфраструктурний та інноваційний; інвестиційний ризик – за екологічним, фінансовим, соціальним та кримінальним напрямками; інвестиційну активність – обсягом капітальних вкладень у сектори національної економіки та темпами його зміни за певний період; ступінь використання регіональної інвестиційної привабливості – зіставленням рівня інвестиційної активності з рівнем інвестиційної привабливості.

Дослідження об'єкта як системи в методологічному плані залежить від аналізу умов його існування. Середовище, в якому функціонує інвестиційна сфера, може бути охарактеризоване сукупністю умов загальноекономічного, фінансового, політичного, соціального, демографічного, інфраструктурного, нормативно-правового характеру. У деяких працях ця

сукупність умов визначається як інвестиційний клімат. З поняттям «інвестиційний клімат» тісно пов'язані й інші поняття – складові четвертого рівня – інвестиційний пріоритет.

Вершину ієрархії представлено поняттям «інвестиційна політика держави», під якою розуміють сукупність відносин між державними органами влади і управління та суб'єктами інвестиційного процесу з приводу створення економічних, організаційних і правових основ його регулювання. Змістова сторона цього поняття відображає регулюючі дії, за допомогою яких держава не тільки створює умови, потрібні для перебігу відтворювального процесу, але, за необхідності, прямо або опосередковано впливає на нього.

Перехід до дійової державної політики інноваційного розвитку економіки України є одним із першочергових завдань державного управління. Стратегія втілення цієї політики має здійснюватися на системній і послідовній основі. Усі учасники інноваційного процесу мають бути зацікавлені в поєднанні їх інтересів і зусиль у створенні і застосуванні нових знань та технологій з метою виходу на внутрішній і зовнішній ринки з високотехнологічною продукцією.

Для забезпечення ефективного інноваційного розвитку економіки доцільно:

- 1) створити фонд сприяння формуванню малих підприємств у науково-інноваційній сфері;
- 2) запровадити мінімальні орендні ставки для малих інноваційних фірм;
- 3) встановити квоти для малих інноваційних підприємств при формуванні державних замовлень на інноваційну продукцію;
- 4) створити керовану інноваційну модель розвитку держави шляхом затвердження національних пріоритетів, на основі яких необхідно започаткувати стратегічні програми розвитку, які об'єднують власні наукові розробки, власний кадровий супровід, вітчизняний виробничий сектор і бізнес.

Висновки з проведеного дослідження і перспективи подальших розві-

док. Проблема досягнення стійкого зростання економіки України потребує активізації інноваційно-інвестиційних процесів, переорієнтації з поточного управління і регулювання на довгострокове стратегічне планування. Як свідчить вітчизняна практика, розробка стратегій розвитку окремих видів і сфер діяльності не забезпечує їх збалансованості за ресурсами, часом, пріоритетами. Тому на сьогоднішній день важливого значення набуває створення організаційно-економічного механізму державного регулювання інвестиційного клімату, що забезпечить інтеграцію України до сучасної глобальної світової економічної системи як технологічно розвинутої держави з відповідним рівнем розвитку інноваційної політики та чітко сформованими стратегічними цілями.

Перспективою подальших досліджень є розробка керованої комплексної моделі управління інвестиційним кліматом в економіці України.

Список використаних джерел

1. Кузнецова С.А. Побудова ефективної системи фінансового менеджменту в нестабільній економіці: теорія та методологія / С.А. Кузнецова // Академічний огляд. – 2011. – № 1 (34). – С. 32.
2. Кузнецова С.А. Оцінка об'єктів та фінансова звітність спільної інвестиційної діяльності без створення юридичної особи / С.А. Кузнецова // Академічний огляд. – 2012. – № 2 (37). – С. 82.
3. Кузнецова С.А. Инвестиционная позиция и учетная информация: глобальные изменения и локальные решения / С.А. Кузнецова // Периодический всероссийский научный журнал «Основы экономики, управления и права», Изд. «Самарский университет», 2012. – С. 49.
4. Кравців В.С. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації: монографія / В.С. Кравців, М.І. Мельник, В.Б. Антонов; НАН України, Ін-т регіон. дослідж. – Львів, 2011. – 366 с.
5. Россоха В.В. Інноваційна парадигма управлінської діяльності / В.В. Россоха // Агроінком. – 2005. – Вип. 5–6. – С. 59–61.
6. Марченко Н.А. Рейтингова оцінка України за рівнем інвестиційної привабливості / Н.А. Марченко // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2011. – № 2 (10). – С. 94–100.
7. Мусіна Л.А. Формування та реалізація державної політики сприяння розвитку інноваційних виробництв і технологій / Л.А. Мусіна // Формування ринкових відносин в Україні: зб. наук. пр. – К.: НДЕІ. – 2012. – № 5(132). – С. 78–82.
8. Гаврилюк О.В. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України / О.В. Гаврилюк // Фінанси України. – 2011. – № 2. – С. 68–81.
9. Зростання інвестиційної привабливості. – УКАБ [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.agribusiness.kiev.ua>
10. Офіційний сайт «Дослідного центру Brookings Institution» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.brookings.edu/>
11. Онопрієнко О.Д. Міжнародний рейтинг України як критерій її інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] / О.Д. Онопрієнко. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/PSPE/2011_3/Onoprienko_311.htm

В статье рассматривается организационно-экономический механизм государственного регулирования инвестиционного климата, предлагаются мероприятия структурной политики, направленные на повышение эффективности управления инвестиционным климатом в экономике Украины.

Ключевые слова: инвестиционный климат, управление, механизм, модель.

The organizationally-economic mechanism of government control of investment climate is examined in the article, the measures of structural politics are offered, management sent to the increase of efficiency by investment climate in the economy of Ukraine.

Key words: investment climate, management, mechanism, model.

Одержано 24.01.2014.